

בעל העקידה

מתורתו של רבינו רבי יצחק עדאמה זיע"א

מחבר ספר "עקידת יצחק"

גיליון מ"ד – פרשת ואתחנן תשפ"ו

מהדורת א"ל

ביאור חשיבות ענין קריאת פרשת שמע ישראל

לכלול את כל השלימויות שיתכנו, ולכך נתייחד שבח זה למלאכים, המשכילים ענין המלכות ביותר, ולכך תקנו חכמים שכל ישראל יאמרו זאת בלחש לאחר 'שמע ישראל' לפי שהוא פירוש נוסף נשגב יותר ל'ה' אחד', ורק ביום הכיפורים שכל ישראל בבחינת מלאכים, אומרים זאת כולם בקול רם.

לאחר מכן מצוה התורה על אהבת ה' בכל מצב ובלא תנאי, ופירשה שהדרך לזכור את כל התורה, היא בראשונה על ידי שישנו את התורה לעצמם ולבניהם בכל זמן ובכל מקום שיהיו, בבית ובדרך, בשכיבה ובקימה, ועל ידי זה יהיו כל המצוות כנגד עיניהם, אכן מלבד כללות ענין זה, כוונת התורה לרמז בפסוקים אלו מ'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך' וגו' עד סוף הפרשה, לרוב המצוות שבתורה, וכדלהלן.

'על לבבך' כולל את כל המצוות התלויות בלב, בין אם הם בינו לבין המקום ובין אם הם בינו לבין הבריות, 'ושננתם לבניך' כולל את המצוות התלויות בבנים, כקידושין וחופה וכל דיני כתובות, ומצות מילה ופדיון הבן, ומשפט הבכורה בנחלות וכל דיני ירושות. 'ודברת בם' לרמז על כל המצוות התלויות בדבור, כקריאת שמע, תפילה הלל וסדר מאה ברכות וקריאה בספר תורה ומגילה, ושאלת שלום. 'בשבתך בביתך' כולל דיני שבת והרחקת נזיקין, וכל המצוות השייכות לבית הבחירה והקרבנות, וכן דיני שבת ויום טוב אשר נאמר עליהם (שמות טו כט) 'שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי', ודיני אבילות, שאינו יוצא מביתו בשבוע ראשון כמבואר במסכת מו"ק (כג), וכל דיני החתן. 'ובלכתך בדרך' רמז אל כל המצוות המזדמנות בדרך, כשילוח הקן והשבת אבדה וטעינה ופריקה, וכוללות את הלכות דרך ארץ שזכרו חכמים שהם מועילות הרבה. 'ובשכבך' כולל את כל העריות ושאר עניני קדושה, ואיסור כלאים ודיני שעטנז שאסור לשכב עליהם ולהתכסות בהם. 'ובקומך' מרמז על המצוות שהם במשא ומתן, הלוואות והשאלות ופקדונות וכל דיני מקח וממכר.

'וקשרתם לאות' מרמז על איסורי המאכלות והמשקאות והנגיעות הטמאות, שנקשרנו ונאסרנו בהם משאר האומות להיות לאות לפני ה'. 'על ירך' לרמז על המצוות התלויות ביד, כמתנות עניים ונטילת ידים. 'והיו לטוטפות בין עיניך' מרמז על המצוות התלויות בעיניים. 'וכתבתם' כולל את המצוות הנכללות בכתביה, כספרים תפלין ומזוזות, ודיני כתובות וגטי נשים ושחרורי עבדים. 'על מזוזות ביתך' לרמז על רציעת עבד עברי, והכשר סוכה בדפנות וצורת פתח. 'ובשערך' לכלול דיני שופטים ומשפטים הדנים בשעריה, וכן הוא רמז למצוות נרות חנוכה שהיא סמוכה אל השער.

עקידת יצחק שער צ

התורה לזכור דברים מסויימים, שהכוונה היא לעשות מעשים וסימנים המזכירים לו את אותם הענינים, וכן ציוותה התורה על הבטחון, ואם יאמר האדם שליבו פוחד, אומרת לו התורה שיזכור את כל הניסים והנפלאות שעשה ה' במצרים ובמלחמת סיחון ועוג כשעמדו להכנס לארץ ישראל, והרי זה כמי שיש לו כלי מלחמה שהוא בטוח בהם, או מי שהוא קרוב של המלך שבטוח שישמרו עליו, כך יבטח ויסמוך על הקב"ה שיצילהו מכל דבר רע, אכן ודאי שכדי שיהא בטוח בכך עליו לשמור את התורה והמצוות כפי כוחו.

זהו גם מה שאמרו חז"ל (כתובות ל). הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים, והיינו, שאף שעצם הקור והחום אינם בידי אדם, אלא הם מקרים טבעיים שטבע ה' בבריאה ואינם נתונים לבחירת האדם, מכל מקום על ידי תחבולות יכול האדם להתמודד עמם, שיכול ללבוש בגדים חמים ולהישאר בבית בקור, ובעת החום ילבש בגדים קלים ויסתובב במקום שהאוויר שולט, כך הוא גם מה שאמרו (ברכות לג:) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, היינו שהאדם יכול לעשות לעצמו דברים שעל ידם יזכור לקיים את כל המצוות.

על פי זה נראה, שזוהי המעלה המיוחדת שיש בפרשת הראשונה של קריאת שמע, שהיא כוללת כמעט את כל המצוות שבתורה, וכפי שיבאר להלן, ולכך ציוותה תורה לקרוא פרשה זו שני פעמים בכל יום, בבוקר ובערב, וחכמים הוסיפו קריאה שלישית והיא קריאת שמע שעל המיטה, ומחנכים גם את הילדים מקטנותם לומר פרשה זו, כדי שיתרגלו לדעת פרשה זו, ועל ידי זה יזכרו לקיים את כל המצוות, ומטעם זה היא נקראת פרשת 'עול מלכות שמים', לפי שהיא כוללת את כל המצוות.

תחילה נבאר את ענין הפסוק הראשון, 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', שהוא כולל את שתי הדברות הראשונות שנאמרו בקבלת התורה, שהם 'אנכי ה' אלהים' ו'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' וגו', ו'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני', וזהו ה' אלהינו' שמאמינים במציאות ה' שהוא משיג ברצונו והכל ביכלתו, ו'ה' אחד' בא לשלול שום כח אחר, שאין לה' שום שותף עמו.

אכן פירוש המילה 'אחד' כולל שתי משמעויות, המשמעות הפשוטה יותר היא לשלול אחרים, אולם יש משמעות נוספת שהיא ענין של שלימות, אחד מיוחד הכולל את כל השלימויות השייכות, וזהו ענין ה'מלכות', ולכך אמרו (ר"ה לב:) שפסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות, אכן כיון שאין זו המשמעות הפשוטה של 'אחד', לכך משה בלמדו פרשה זו לכלל המון ישראל, כוונתו לשלילת כל כח אחר, אבל יעקב אבינו שהשיג במדרגה גבוהה וכן בניו השבטים, אמר להם 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' שהכוונה

ש'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך (דברים ו, ד-ט)

בפרשה זו נצטוונו לקרות ולחזור על פרשה זו פעמיים בכל יום, בעת השכיבה ובעת הקימה, כפי שנאמר 'ודברת בם וגו' ובשכבך ובקומך', והיא נקראת במשנה (ברכות ג.) 'עול מלכות שמים', ויש להעיר כמה הערות בפרשה זו:

א. מדוע התייחדה פרשה זו דוקא, בכך שנצטוו לקרותה פעמיים בכל יום, ובכך שהיא נקראת 'פרשת עול מלכות שמים', וכי בפרשת עשרת הדברות, האמורה לעיל (ה, ו-י) 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלהים אחרים על פני' וגו' אינה קבלת עול מלכות שמים, ומדוע לא נצטוו לקרותה בכל יום.

ב. עוד יש להבין, מהו עומק הענין של מה שאומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בלחש לאחר הפסוק הראשון 'שמע ישראל', ואף שחז"ל (פסחים נו.) אמרו שאין אומרים אותו בקול כיון שמשה לא אמרו, אבל יש לאומרו כיון שיעקב אמרו, ועל כן אומרים אותו בלחש, מכל מקום את זה עצמו יש להבין, מדוע משה לא אמרו, ומדוע יעקב אמרו, ומהו הענין שאומרים אותו בלחש.

ג. מדוע פירטה התורה את כל הזמנים והמקומות בהם יש לעסוק בפרשה זו, בבית ובדרך, בשכיבה ובקימה, וכן כשהזהירה התורה לזכור את ענין הפרשה ולקבוע את זה, מדוע פירטה כמה מאבירי האדם, 'על לבבך', 'על ירך', 'בין עיניך', וכן פירטה עוד מקומות, מזוזות הבית, והשערים.

נראה לבאר הענין, בהקדמת מה שיש להתבונן במצוות נוספות שהתורה מצוה עליהן, אף שלכאורה הם דברים התלויים בטבע, כמו המצוה לבטוח בה', והמצוה לזכור את יציאת מצרים, ואת מעמד הר סיני, ואת מעשה עמלק ועוד, ויש להבין, שהרי ענינים אלו לכאורה תלויים בטבע, שהפחד הוא רגש טבעי, וכיצד יש לצוות על אדם שמפחד שיהיה רגוע, וכן השכחה היא ענין טבעי, וכיצד יתכן לצוות על אדם לזכור דברים שהטבע האנושי שבו שוכח.

אמנם ביאור הדבר פשוט הוא, שכשם שבשאר ענינים גשמיים שבגוף, מוצא האדם על ידי החכמה שניתנה בו לעשות תחבולות לתקן ולהשביח דברים שבטבעם פגומים אצלו, כמי שנחלשה אצלו חוש הראיה, שהמציאו זכויות מיוחדות שעל ידן ניתן לראות היטב, וכן מי שאין לו יד או רגל, שהמציאו ידים ורגלים תותבות שמחליפים את היד והרגל המקוריות, כך הוא לגבי ענינים רוחניים שציוותה